

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Kuure, Marja

Julkaisun nimi: Hyvinvointia etsimässä

Julkaisuvuosi: 2016

Versio: Julkaistu versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kuure, M. (2016). Hyvinvointia etsimässä. Uusi toivo, 70 (2), 16-17.

HYVINVOINTIA ETSIMÄSSÄ

Hyvinvointia ei synny hallinto ja rakenteet edellä, vaan kansalainen on nostettava keskiöön. Hyvinvointivaltion arvoperustaa voi tarkastella pohtimalla tasapuolisesti ja rehellisesti sekä hyviä että huonoja arvoja.

Usein kuulee huokailtavan, että hyvinvointivaltiosta Suomi on enää rippeet jäljellä. Kunnioittamani Erik Allardt opetti nuoruudessani, että suomalaisilla on suurempi taipumus ilmaista negatiivisia asenteita kuin muiden maiden kansalaisilla ja että erot asenteissa ovat usein suurempia kuin erot toiminnassa (1976, 172.) Miten hyvinvointi nykyisessä nurinapuheessa mahtaa olla määritelty ja miten se on puntaroitu?

Allardt (1976, 337) kuvasi pohjoismaista hyvinvointivaltiota valtioksi, jossa tietyt riskit on eliminoitu ja jonkinlainen perusturvallisuus taattu, mutta jossa samalla kilpailu on sopivasti sallittua. Aineellisen hyvinvoinnin erot näkyivät Allardtin mielestä parhaiten bruttokansantuotetta tarkkailemalla, vaikka jo tuolloin BKT:hen kohdistui arvostelua. (1976, 87.)

Vielä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä kansakunnan hyvinvointia määritti konsensus, jossa talouselämän intressit esitettiin yhteisenä kansallisenä etuna. Vientiteollisuus ja valtiollis-poliittinen johto määrittivät välttämättömyydet. (Julkunen 2006, 38.) Puhuttiin jatkuvan kasvun tarpeesta, joka on välttämätön, jottei hyvinvointi vähene. Sittemmin talouskasvun huomattiin lisäävän pikemmin pahoinvointia kuin hyvinvointia, sillä sen tavoittelu on pakottanut supistamaan hyvinvointipalveluja. Rahoituksen dilemma ei ole haihtunut eivätkä tuloerot poistuneet.

Vallitseva viime vuosien trendi on ollut kohtuullistaa elämää. Kohtuullistajille riittää, että suhde läheisiin ihmisiin ja luontoon on kunnossa ja talous kohtuullisesti hallinnassa. On työtä, terveyttä, riittä-

vän puhdas ympäristö ja kavereita. Samaa ilmiötä ovat osuuskunnat, paikalliset tuotteet, kierrätys, vaihtotalous, verkostoituminen, vertaistuki, kansalaistoiminta ja itse tekeminen. Kysymys on tavasta ymmärtää hyvinvointi kokonaan uudella tavalla ja hylätä jatkuvan taloudellisen kasvun ihanne.

Silti elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla huutavat yhä kohennusta. Huono-osaisuuteen vaikuttaa elämänhallinnan lisäksi vallitseva sosiaalipoliittinen tilanne. Perustulo olisi hyödyllisintä suunnata aluksi kokeellisesti heikoimmassa asemassa oleville, mutta kuitenkin työhaluisille ihmisille: esimerkiksi osatyökykyisille kansalaisille sekä itseään työllistäville pätkätyöläisille ja freelancereille. Se ei saisi riippua paikkakunnasta.

Mutta ollaanko hyvinvointivaltiosta puhuttaessa etsimässä kadonnutta aikaa? Kansallisvaltion rajojen musertuminen vauhdilla ekologisen kriisin keskellä tuottaa monille ahdistusta. Nuorille suomalaisille monikulttuurisuudessa ei ole mitään uutta, mutta heitä vanhempi väki kyyristelee usein pelon ja vihapuheen ilmastossa. Heikki Hiilamon mukaan on turha teeskennellä, etteikö väestö olisi jakautunut myönteisesti ja kielteisesti maahanmuuttajiin suhtautuviin. On vaara, että ääripäät hakeutuvat yhä kauemmaksi toisistaan eikä väkivallalta välttyä. (Hiilamo, 2016.)

Ei uudistuksia hallinto ja rakenteet edellä

Sote-uudistuksen ja sosiaali- ja terveystalouden yhteensovittaminen tavoittelee mm. ihmisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista. Sote-kus-

tannusten kutistaminen kolmeen miljardiin euroon vuoteen 2030 mennessä ei onnistu, jos intressi on ai-noastaan hallinnollinen ja taloudellinen. Kansalaiset kannattaisi ottaa mukaan sosiaali- ja terveystalouden suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Samanaikaisessa itsehallintoalueiden väsämisessä ja sote-uudelleenjärjestelyissä näyttää unohtuneen, että kunnille yhä jää vastuu kuntalaisten hyvinvoinnista. Kansalaisille on annettu palvelulupaus. Olisi olennaista miettiä tarkoin, mitä palveluja tarjotaan verovaroista ja mitkä siirtyvät ihmisten itsensä maksettaviksi. Hauraassa elämäntilanteessa olevia on sekä maakuntien periferiassa että suurkaupunkien vilinässä. Olisi törkeää, jos vielä palvelurakenteen hämmentämisen jälkeenkin oikeanlaatuisten ja oikea-aikaisten palvelujen saaminen riippuisi asuinpaikasta tai varakuudesta.

Kyse on siitä, millaisia arvoja tuleva maakunnallinen toimija noudattaa. Nousevatko ne hyvinvointivaltion arvoperustasta ja yhteisten asioiden hoidon oikeudenmukaisuudesta? Hyvinvointi ei jakaudu Suomessa tasaisesti kansalaisten kesken: vaikka hyvinvointi on jossakin mielessä parantunut, tulojen ja varallisuuden erot eivät vastaavasti ole supistuneet.

Tämä vuosikymmen on hyvinvoinnin eriarvoistumisen kannalta ratkaiseva. Vallan käyttäjät joutuvat valitsemaan vastakkain asetettujen hyvinvointitavoitteiden välillä, koska eriarvoisuuden vähentämiseen, kilpailukyvyyn vahvistamiseen, julkisen talouden vakauttamiseen sekä kestäväan kehitykseen liittyvien tavoitteiden välillä voi olla erilaisia poissulkevuusongelmia. (Saari 2011, 361.) On nähty, etteivät kansalaiset välttämättä halua esimerkiksi työurien pitenevän talouden takaamiseksi.

Hyvinvointivaltiosta osallisuusyhteiskuntaan

Osallisena oleminen tarkoittaa mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansalainen osallistuu ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. Kaikissa EU:n valtioissa osallisuus on yksi keskeinen keino torjua köyhyyttä.

Olisiko aika luopua hyvinvointivaltiosta ja pyrkiä sen sijaan osallisuusyhteiskuntaan? Se vaatii kuitenkin demokratian toimivuutta: oikeusjärjestelmän ja hallinnon läpinäkyvyyttä. Esimerkiksi sote-uudistuksessa on keskusteltu aivan liian vähän siitä, miten kunnat vuoden 2019 alusta käytännössä menettelevät, kun vastuu sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä siirtyy maakunnille. Kykenevätkö ne ottamaan tarpeeksi huomioon paikalliset ihmiset ja palvelut, elämäntavan ja jopa kulttuurin? Nämä ovat olleet kuntien elinvoiman ja hyvinvoinnin edellytyksiä.

Asiakaslähtöisyys ei saa jäädä taka-alalle. Valinnanvapauden tarkastelu esimerkiksi sosiaalihuollon näkökulmasta palauttaa toivottavasti keskustelun

takaisin asiakaslähtöiseksi. Sosiaalihuollon osalta sote-integraation selvittely on vasta alkanut. Terveystalouden näkökulmat tuntuvat jyräävän. Missään muualla maailmassa ei ole yhtä vimmalla sovitettu sosiaali- ja terveystaloutta yhteen. Mutta hallinnollisessa uudistamisessa jää varjoon sisällöllinen uudistaminen. Asiakaslähtöisesti toimiva, kustannustehokas ja vaikuttava palvelu ei riipu rakenteista, vaan osaavista toimijoista, palvelujen käyttäjistä, läheisverkostojen huomioon ottamisesta ja monialaisesta yhteistyöstä.

Sosiaalityö luomassa osallisuutta

Osallisuus ei välttämättä edistä tasa-arvoa. Hyväosaisten kansalaisoikeudet ovat vahvat ja saattavat vahvistua entisestään. Huono-osaiset taas kokevat usein tarjotun osallisuuden kansalaisvelvollisuuksien lisääntymisenä. Osallisuuden toteuttaminen sosiaalityössä on haastavaa: vallitsee tuen ja valinnanvapauden ristiriita. Sosiaalityötä kuormittavat myös alati kasvavat asiakasmäärät, niskaan huohottava yleinen taloudellisen tehokkuuden vaatimus ja tietosuojaongelmat.

Silti näen, että sosiaalityössä on upeita mahdollisuuksia. Jo sosiaalityötä opiskeleville opetetaan, että ristiriitatilanteissa sosiaalialan ammattilainen asettuu heikoimmassa asemassa olevan puolelle turvaamaan hänen osallisuuttaan ja oikeuksiaan. Osallisuus on kiteytynyt moniin sosiaalityön toimiviin malleihin ja työmenetelmiin. Sosiaalialan henkilöstön pätevyysvaatimuksia ei ole onneksi vielä liennytetty, vaikka hallitus sellaista kaavailikin. Sekä asiakkaat että työntekijät tavoittelevat samaa: osallisuutta. Sosiaalityössä osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa, olemalla saavutettavissa ja hyödyntämällä vertaistukea ja kokemusasiantuntijuutta.

Sosiaaliala ei ole yhteiskunnasta irrallaan, vaan sen on oltava osaltaan luomassa osallisuuden mahdollisuutta hyvinvointivaltion järjestelmän kokonaisuudessa. Sosiaalityön tehtävänä on edelleenkin poistaa asiakkaiden osallisuuden rakenteellisia esteitä ja vaikuttaa harjoitetun politiikan oikeudenmukaisuuteen. Olennaista on hyvinvointivaltion arvoperustan keskeisyys. ●

MARJA KUURE
Tuntiopettaja OAMK

Lähteet

Allardt, Erik. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuudet*. Helsinki: WSOY
Hiilamo, Heikki (2016). *Muukalaisvihamielisyys kumpuaa keskiluokan ahdingosta ja alistetusta köyhälistöstä*. Helsingin Sanomat. 14.2.2016
Julkunen, Raija (2006). *Kuka vastaa – Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Helsinki: Stakes.
Saari, Juho (2011). *Hyvinvoinnin tulevaisuus*. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Hyvinvointi*. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus